

УДК 338.48

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Данільєва Ю.Г.

STIMULATING THE DEVELOPMENT OF TOURISM POLICY

Daniliyeva J.G.

У статті розглянуто принципи формування та реалізації туристичної політики України, питання фінансування туристичної сфери. Досліджено умови залучення іноземних інвестицій у туристичну галузь України. Доведено, що високий рівень надійності стратегічному інвестору можливо лише за наявності чітко налагодженої системи страхування інвестицій та кредитів у галузі туризму. В зв'язку з цим необхідно створити консорціум у формі акціонерного товариства з дольовою участю держави. Розглянуто практику впровадження рентних платежів як основного джерела самофінансування і саморозвитку туризму. Запропоновано стратегічні напрямки реалізації концепції розвитку туризму. Визначено перспективні напрями розвитку туризму: соціалізація, екологізація та інформатизація. Наголошено на необхідності регіоналізації процесів стимулювання розвитку туристичної сфери із провідною роллю місцевих, обласних та регіональних органів влади. Разом із тим визначено пріоритетне завдання туристичної політики - формування ринкової інфраструктури у сфері туризму, що передбачає необхідність створення відповідних інститутів ринкового регулювання, забезпечення інформаційного обслуговування туристичних процесів, розвитку законодавчо-нормативної бази туризму.

Ключові слова: туристична політика, інвестиції, фінансування, ринкове регулювання, соціалізація, екологізація, інформатизація.

Постановка проблеми. Складна політична та соціально-економічна ситуація, в якій відбувається розвиток державності України, вимагає певних змін і реформ, орієнтованих на загальноєвропейські інтеграційні тенденції.

Особливої уваги у цьому сенсі заслуговує сфера туризму, яка є однією з найбільш перспективних, динамічних і прибуткових галузей світового господарства. Саме туризм у повній мірі акумулює наявний природно-рекреаційний потенціал, професійне використання якого створює можливості для отримання значних доходів.

Велике значення в даному напрямку має активна політика держави щодо підтримки та розбудови туристичної сфери, розвитку туристичної інфраструктури, створення умов для підвищення привабливості регіонів, покращення якості туристичних послуг, забезпечення їх комплексності.

Необхідно відзначити існування ще однієї проблеми, яка пов'язана з державним регулюванням розвитку туристичної галузі, зокрема недостатнє державне фінансування для просування туристичного іміджу України за кордоном. Туристична галузь, завдяки її значному впливу на економічний і соціальний розвиток країни, повинна регулюватися державою за допомогою фінансового механізму, оскільки процес акумуляції фінансових ресурсів та ефективний та раціональний їх розподіл забезпечує саме цей механізм.

Тому вирішення проблем фінансування суб'єктів туристичної галузі України викликає необхідність надання ґрунтовних пропозицій щодо фінансового механізму державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туризму як економічної складової світового господарства розглядалися багатьма науковцями. Питому вагу серед них складають праці вітчизняних вчених Агафонові Л.В. [1], Азар В.І. [2], Дядечко Л.П. [5], Іванові О.М. [6], Квартальнова В.А. [7], Шапгала О. [11].

На думку відомих фахівців в туристичній індустрії Гуляєва В.Г. [4], Кифяка В.Ф. [8], Павлюка К.В. [9], для успішного розвитку туристичної галузі України необхідно, передусім, стабілізувати існуючий фінансовий механізм державного управління. Крім того, у зв'язку з нестабільним станом економіки, як в Україні, так і у світі загалом, питання підтримки розвитку туристичної політики потребують постійних досліджень та практичних пропозицій.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження принципів формування та механізмів стимулювання туристичної політики, вивчення умов залучення іноземних інвестицій у туристичну галузь України, розробка стратегічних напрямків реалізації концепції розвитку туризму.

Матеріали і результати дослідження. Дефіцит інвестицій у царині українського туризму існував завжди. У зв'язку із цим виникає потреба в обґрунтуванні тактики практичних дій та їх фінансово-ресурсному забезпеченні. Враховуючи те,

що реальний попит на туристичні послуги в регіонах чітко не окреслений, чимало туристичних об'єктів знаходяться не в належному стані, нерационально в сучасних умовах було б запроваджувати нове будівництво. Більш прийнятним, на наш погляд, є інвестиційний курс на реконструкцію та модернізацію діючого туристичного господарства, організацію зон короткотривалого відпочинку населення.

Розв'язання питання фінансування туристичної сфери потребує змін в існуючій фінансово-кредитній та податковій політиці. Необхідно істотно зменшити податковий тиск на суб'єкти туристичної діяльності, оптимізувати кількість податків і зборів. З цією метою в практику економічних відносин доцільно впровадити рентні платежі, які можуть стати основним джерелом самофінансування і саморозвитку туризму.

Крім цього, значну увагу потрібно приділити такому аспекту, як позабюджетні асигнування під державні гарантії. В першу чергу для цього потрібно залучити державні обласні адміністрації, комерційні банки, фінансово-промислові групи, спільні підприємства та туристичні підприємства. Таке співробітництво своєю кінцевою метою повинно мати створення фінансового концерну, а діяльність такого угруповання повинна бути направлена на будівництво саме нових, що відповідають світовим вимогам, об'єктів туристичної сфери [9, с.236].

Обов'язковою передумовою даних заходів є те, що гарантом тут повинна виступити держава в особі Уряду або Національного банку України.

Дослідження доводять, що забезпечити високий рівень надійності стратегічному інвестору можливо лише за наявності чітко налагодженої системи страхування інвестицій та кредитів у галузі туризму. В зв'язку з цим необхідно створити консорціум у формі акціонерного товариства з дольовою участю держави. Першочерговим завданням такого формування повинно стати страхування кредитів та інвестицій. Практичний досвід переконує, що формування потужної, власної фінансової бази підприємств цієї сфери дозволить значно швидше провести реформування туристичної галузі України в цілому.

Аналізуючи зарубіжний та вітчизняний досвід реалізації державної господарської політики в сфері туризму, можна зробити висновок, що в Україні туристична політика знаходиться в стадії формування, а її реалізація, насамперед, залежить від економічних чинників. За таких умов вихід із ситуації вбачається в активізації туристичної політики на регіональному рівні, пошуку нетрадиційних джерел фінансування туристичної сфери та впровадженні методів економічного стимулювання її розвитку.

Серед принципів формування та реалізації туристичної політики виділимо наступні [3]:

принцип відповідності, що відображає відповідність регіональної туристичної політики державній туристичній політиці;

принцип узгодженості державної з регіональною політикою загалом;

принцип ієрархічності, де кожна ланка управлінської вертикалі туристичної галузі повинна чітко виконувати свої функції в управлінні;

принцип раціонального поєднання економічного та соціального критеріїв у туристичній політиці, що забезпечить, поряд з економічною вигодою, одночасно і фінансову підтримку для реалізації соціальних завдань;

принцип комплексності – ілюструє розвиток туристичної галузі у комплексі з іншими, що забезпечують туристичну сферу і визначають соціально-інфраструктурний стан регіону;

принцип об'єктивності – відображає відповідність темпів і масштабів туристичного освоєння території об'єктивним можливостям фінансово-ресурсного забезпечення проєктів і програм;

принцип синхронізації означає, що швидкість реалізації туристичних програм та ініціатив має відповідати темпам здійснюваних економічних реформ;

принцип забезпечення внутрішньої та зовнішньої конвертованості туристичних послуг орієнтується на відродження як внутрішнього, так і зовнішнього туризму.

Також необхідно створити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, зокрема:

залишити пільги для територій пріоритетного розвитку (ТПР) з тим, щоб залучити інвестиції в розвиток туристичної інфраструктури;

надавати пільгові кредити на будівництво та реконструкцію об'єктів туристичної інфраструктури (готелі, мотелі та ін.);

ввести зменшений розмір ПДВ для туристично-рекреаційних послуг, що сприятиме конкурентоспроможності туристичних продуктів та туристичних послуг;

запропонувати відтермінування сплати податку з прибутку в разі реалізації великих інвестиційних проєктів у сфері розвитку туризму та рекреації (будівництво готелів, відпочинкових комплексів з облаштуванням навколишньої території та збереження екології та ін.);

скористатися досвідом Туреччини щодо надання державою в оренду землі під будівництво відпочинково-готельних комплексів (наприклад, на узбережжі Азовського моря) з чітко виробленим механізмом передачі та повернення землі, здійснення, збереження природних ресурсів та дотримання екологічної безпеки;

з метою розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури (будівництво готелів, відпочинкових баз, культурно-розважальних центрів та закладів тощо) та просування українських туристичних продуктів на міжнародний ринок сприяти створенню неурядової туристичної організації, яка б здійснювала пошук інвесторів, надавала їм консультації з питань організації бізнесу

в Україні, інформацію щодо існуючих інвестиційних проектів, популяризувала та рекламувала туристичні можливості;

запровадити субсидування – передбачає безповоротне надання коштів малому підприємству для покриття ним своїх витрат чи збільшення прибутків;

впровадити пайове фінансування, що припускає фінансування лише певної частини потреб у коштах малого підприємства за рахунок ресурсів бюджету чи державних цільових фондів. Інша частина фінансується за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб;

стимулювати підтримку сектора малих підприємств з боку підприємницьких організацій: банків, страхових компаній, корпорацій;

розробити план фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки туризму з наданням пільгових кредитів для будівництва, державних грантів на розробку туристичного продукту, запровадження податкових канікул та переваг для інвесторів, у тому числі іноземних; додатково слід проводити у містах та областях семінари і тренінги з підготовки фахівців з розробки інвестиційних проектів туристичної інфраструктури;

створити певний орган регулювання туристичної діяльності, який забезпечить координування та регулювання процесів інвестування туризму для забезпечення надійності вливання іноземних коштів;

надавати пільги у оподаткуванні доходів комерційних банків, що надають кредити на розвиток особливо важливих для регіону підприємств сфери бізнесу;

звільнити від податку на прибуток недержавні юридичні особи, які спрямовують частину прибутку до фонду підтримки підприємництва та аналогічні державні фонди;

звільнити від податку на доходи фізичних осіб, які спрямували свої доходи на такі самі цілі, як зазначалося вище;

надавати пільги у оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян, якщо вони здійснюють реалізацію заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища;

звільнити від оподаткування фонди охорони навколишнього природного середовища;

уможливити отримання природних ресурсів під заставу;

надавати на пільгових умовах позички для реалізації заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища [6, с.23].

Слід звернути увагу на створення та реалізацію концепції перспективного розвитку туризму, яка базуватиметься на принципах соціалізації, екологізації та інформатизації туристичної діяльності (рис. 1).

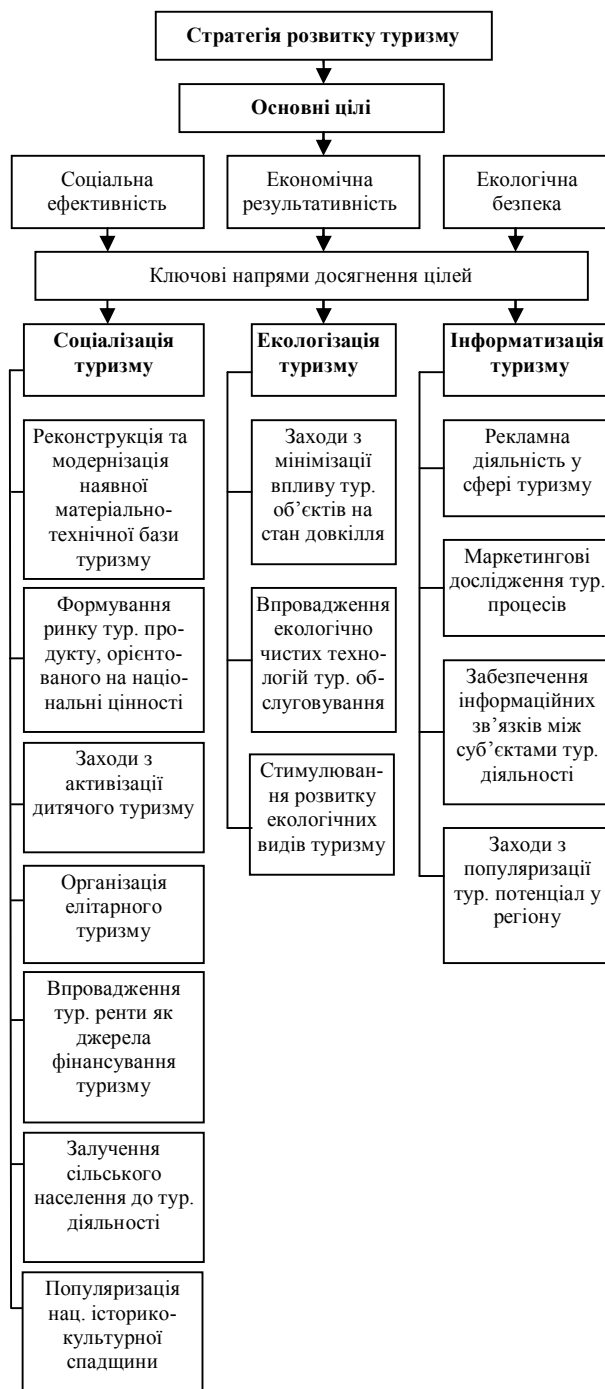

Рис. 1. Стратегічні напрями реалізації концепції розвитку туризму

Слід зазначити, що соціалізація туризму має відбуватися не тільки в напрямі залучення до туристичної діяльності широких верств населення, а й через створення необхідних умов для організації короткотривалого відпочинку.

Другим важливим напрямом розвитку туризму є його екологізація. Актуальність цього питання пояснюється не лише необхідністю збереження природного середовища в процесі туристичної діяльності, а й стрімким зростанням популярності нового виду туризму – екологічного.

Важливе місце в туристичній політиці посідає проблема запровадження ефективних механізмів економічного стимулювання розвитку туризму. У цьому напрямі ключовими є три аспекти: а) фінансування туризму; б) податкова політика в цій сфері; в) взаємовідносини між органами влади та суб'єктами туристичної діяльності [2, с.69].

Вирішенню даних проблем сприяло би запровадження в практику механізму економічних відносин, побудованого на принципах туристичної ренти. Джерелом походження туристичної ренти є більш сприятливі природні та економічні умови господарювання туристичних об'єктів, які експлуатують кількісно обмежені туристичні ресурси: природні, історико-культурні, соціально-економічні.

Створені в процесі використання цих ресурсів туристичні послуги мають всі ознаки товару. У ринкових умовах саме кількісна обмеженість та якісна диференціація туристичних ресурсів об'єктивно зумовлюють відмінності в результатах господарського використання цих ресурсів. Матеріальним проявом цих відмінностей є додатковий прибуток (надприбуток), що є вартісною основою туристичної ренти.

У зв'язку з цим наголошуємо на доцільності запровадження механізму рентних платежів у практику туристичного господарювання, який пропонується побудувати на економіко-правових засадах, що наведено нижче:

проводити детальний аналіз діючої системи оподаткування всіх об'єктів та видів туристичної діяльності та економічних результатів функціонування туристичних об'єктів;

здійснювати інвентаризацію всіх туристичних ресурсів області та їх власників, а також всіх суб'єктів туристичної діяльності;

між державними та місцевими органами влади – власниками туристичних ресурсів та суб'єктами господарювання – користувачами повинні укладатися угоди про розмежування прав власності в процесі використання туристичних ресурсів;

протягом найближчого періоду найбільш доречно туристичну ренту стягувати з валової виручки, тобто від обсягу реалізації туристичних послуг.

доцільно встановити єдину для всіх суб'єктів туристичного господарювання ставку рентних платежів;

використання туристичної ренти повинно мати винятково цільовий характер, тобто всі кошти повинні йти на розвиток туризму.

раціонально встановити такі пропорції туристичної ренти: половину суми процентної ставки туристична організація перераховує у місцевий бюджет, другу половину залишає в своєму розпорядженні для саморозвитку.

Отже, використання туристичної ренти в системі економічних відносин може стати вагомим інструментом забезпечення самофінансування та саморозвитку туристичної сфери в умовах дефіциту коштів. Запропонований механізм економічного стимулювання розвитку туризму в області сприятиме активізації туристичної діяльності, результати якої дадуть відчутний не лише економічний, а й соціальний та екологічний ефект.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу зробити ряд теоретичних та практичних рекомендацій, зокрема:

Сучасний стан розвитку туристичної індустрії в Україні не відповідає наявному потенціалу туристичних ресурсів, низькою є її економічна ефективність.

Через певні обставини, передусім політико-економічного характеру, активізація державної туристичної політики в найближчі роки є примарною. Тому найбільш прийнятним сьогодні є курс на регіоналізацію процесів стимулювання розвитку туристичної сфери, де провідна роль буде належати місцевим, обласним та регіональним органам влади.

Перспективними напрямками розвитку туризму слід вважати його соціалізацію, екологізацію та інформатизацію. При цьому політика формування ринку туристичних послуг має відповідати критеріям економічної результативності, соціальної ефективності та екологічної безпеки. У її реалізації активну участь повинні взяти як Держкомтуризм України, місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму, так і суб'єкти туристичної діяльності, профспілки, громадські об'єднання.

До числа пріоритетних завдань туристичної політики належить формування ринкової інфраструктури у сфері туризму. Це передбачає необхідність створення відповідних інститутів ринкового регулювання, забезпечення інформаційного обслуговування туристичних процесів, розвитку законодавчо-нормативної бази туризму. У цьому процесі важливу роль повинні відігравати органи законодавчої і виконавчої влади України, суб'єкти туристичної діяльності.

Пріоритетним завданням розвитку туризму є запровадження ефективних методів економічного стимулювання, побудованих на принципах туристичної ренти. Схема розподілу та використання цих платежів спрямована на забезпечення самофінансування та саморозвитку туристичної сфери.

Отже, для отримання суттєвого результату на практиці необхідно здійснювати реальні заходи. Це одне із завдань держави, яка повинна змінити свій статус із кредитора та спонсора окремих одиниць суб'єктів малого підприємництва на роль стимулятора, регулятора та контролера у справі

сприяння розвитку малого підприємництва, зокрема туристичної галузі України.

Література

- Агафонова Л. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів/Л. Агафонова, О. Агафонова; Київський ун-т туризму, економіки і права. -К.: Знання України, 2008. -351 с.
- Азар В.И. Экономика туристского рынка/В.И. Азар, С.Ю. Туманов//. - М.: ИПК госслужбы, 2009. - 203 с.: ил. - ISBN 5-94125-050-9
- Аналіз динаміки та головні тенденції розвитку туризму: [Електронний ресурс]//Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України. - Режим доступу: www.tourism.gov.ua
- Гуляев В.Г. Организация туристической деятельности: учеб. пособ. /В.Г. Гуляев. - М.: Нолидж, 2006. - 312 с.
- Дядечко Л.П. Экономика туристического бизнеса/Л.П.Дядечко - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 224 с.
- Іванова О.М. Проблеми розвитку туристичних підприємств в Україні: [Електронний ресурс]// За матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України» (29-30 листопада 2012 г.).- WEB-ресурс науково-практичних конференцій. - Режим доступу: <http://www.confcontact.com/node/345>
- Квартальнов В.А. Туризм: Учебник/В. Квартальнов; Российская международная академия туризма. - М.: Финансы и статистика, 2009.-314 с.
- Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні/ В.Ф. Кифяк. - Чернівці: Зелена Буковина, 2007. - 312 с.
- Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави /К.В.Павлюк. - К.: НІОМС, 2006. - 332 с.
- Туризм как вид деятельности: Учебник для студентов высш. учебн. заведений/И.В. Зорин, Т.П. Каверина, В.А. Квартальнов; Российская междунар. академия туризма.-2-е изд., перераб.-М.: Финансы и статистика, - 2008. - 286 с.
- Шаптала О. Рекреация і туризм: взаємозв'язки, відносини і проблеми/О.Шаптала//Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 2009. - № 3. - С. 395-399.
- Guljaev V.G. Organizacija turisticheskoj dejate-l'nosti: ucheb. Posob. /V.G. Guljaev. - M.: Nolidzh, 2006. - 312 s.
- Dyadechko L.P. Ekonomika turistichnogo biznesu/L.P.Dyadechko - K.: Tsentр uchbovoi' literaturi, 2007. - 224 s.
- Ivanova O.M. Problemi rozvitku turistichnikh pidprijemstv v Ukraini: [Elektronniy resurs]//Za materialami VIII Mezhdunarodnoi' naukovо - praktichnoi' konferentsii' « Sotsial'no - ekonomicheskiye reformy v kontekste integratsionnogo vybora Ukrainy» (29-30 noyabrya 2012g.) - web-resurs naukovо - praktichnikh konferentsiy. - Rezhim dostupu: <http://www.confcontact.com/node/345>
- Kvartal'nov V. Turizm: Uchebnik/V. Kvartal'nov, Rossiyskaya - mezhdunarodnaya akademiya turizma. M.: Finansy i statistika, 2009.-314 s.
- Kifjak V.F. Organizacija turistichnoi' dij'al'nosti v Ukraini/ V.F. Kifjak. - Chernivci: Zelena Bukovina, 2007. - 312 s.
- Pavljuk K.V. Finansovi resursi derzhavi /K.V.Pavljuk. - K.: NIOMS, 2006. - 332 s.
- Turizm kak vid deyatel'nosti: Uchebnik dlya studentov vyssh. uchebn. zavedeniy/I.V. Zorin, T.P. Kaverina, V.A. Kvartal'nov; Rossiyskaya mezhdunar. akademiya turizma. - 2- ye izd, pererab. -M.: Finansy i statistika, - 2008. - 286 s.
- Shaptala O. Rekreatsiya i turizm: vzajemozv'yazki, vidnosini i problemi/O.Shaptala//Visnik Ukrai'ns'koi' Akademii' derzhavnogo upravlinnya pri Prezidentovi Ukrai'ni. - 2009. - № 3. - S. 395-399.

Данильєва Ю.Г. Стимулювання розвитку туристическої політики

В статті розглянуті принципи формування і реалізації туристическої політики України, питання фінансування туристическої сфери. Досліджені умови привлечення іноземних інвестицій в туристическую отрасль України. Доведено, що високий рівень надійності стратегіческого інвестора можливий тільки при наявності чіткої отлаженної системи страхування інвестицій і кредитів в області туризму. В зв'язі з цим актуальним може бути створення консорціуму в формі акціонерного товариства з долевою участю держави. Розглянута практика впровадження рентних платежів як основного джерела фінансування і саморозвитку туризму. Представлені стратегіческіє напрямки реалізації концепції розвитку туризму. Визначені перспективні напрямки розвитку туризму: соціалізація, екологізація і інформатизація. Відзначено необхідність регіоналізації процесів стимулювання розвитку туристическої сфери з ведучою роллю місцевих, областних і регіональних органів влади. Разом з тим визначено пріоритетною задачею туристическої політики формування риночної інфраструктури в сфері туризму, передбачаючої необхідність створення відповідуючих інститутів ринкового регулювання, забезпечення інформаційного обслуговування туристических процесів, розвитку нормативно-правової бази туризму.

Ключевые слова: туристическая политика, инвестиции, финансирование, рыночное регулирование, социализация, экологизация, информатизация.

Daniliyeva J.G. Stimulating the development of tourism policy

The article explores the principles of formation and implementation of tourism policy of Ukraine, issues of financing the tourism sector. The conditions for attracting foreign investment in the tourism industry of Ukraine. Proved that the high level of reliability of a strategic investor is only possible if the debugged system security investments and loans in tourism. Recommended the establishment of a consortium in the form of a joint stock company with equity participation of the state. The practical implementation of rent payments as a major source of self-financing and self-development of tourism. Strategic directions of the concept of tourism development. Identified areas of tourism development : socialization, greening and informatization. The necessity of regionalization processes stimulate the development of the tourism sector. Highlighted the leading role of local, provincial and regional authorities. The priority task of tourism policy is the formation of a market infrastructure in

the tourism sector, which includes the need to create appropriate institutions of market regulation, provide tourist information service processes, the development of the legal framework of tourism.

Keywords: *tourism policy, investment, financing, market regulation, socialization, greening, informatization.*

Данільєва Юлія Геннадіївна – к.і.н., доцент кафедри туризму і готельного господарства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ. julija1227@ Rambler.ru

Рецензент: Костирко Л.А., доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою фінансів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Стаття подана 17.05.2014 р..